

College voor Toetsen en Examens

AARDRIJKSKUNDE HAVO & VWO

VERANTWOORDING BIJ DE
CONCEPTSYLLABI HAVO EN VWO

Versie 1 , 15 februari 2022

Inleiding

In september 2021 stelde het College voor Toetsen en Examens (CvTE) een syllabuscommissie in om onderhoud te doen aan de syllabi havo en vwo. Hierover vond in april 2021 overleg plaats met het KNAG, SLO, Cito en de vaststellingscommissie aardrijkskunde van het CvTE. Aanleiding was dat de ontwikkeling van de centrale examens in toenemende mate wordt gehinderd door de gedateerdheid van onderdelen van de syllabi.

Het KNAG verwelkomt de aanpak van de syllabi, al is er bij het genootschap voorkeur voor een herziening van het totale examenprogramma. Daarvoor zal naar verwachting in de nabije toekomst een traject starten. In de tussentijd kan aanpassing van de syllabi de centrale examens actueel houden.

De syllabuscommissie aardrijkskunde havo/vwo kent drie docentleden, waarvan er twee zijn afgevaardigd door het KNAG. Er is een adviesrol voor Cito en SLO. Voorzitter van de commissie is Joost Penninx, docent aan de Radboud Docenten Academie. De commissie heeft inhoudelijk advies gevraagd aan geografen werkzaam aan universiteiten of onderzoeksinstituten.

Het CvTE heeft de syllabuscommissie om een beperkte herziening gevraagd die op korte termijn (de syllabi 2024 of 2025) is door te voeren. In de praktijk blijkt dat de syllabi op veel punten verbetering kunnen gebruiken. De commissie heeft niet alleen inhouden geschrapt en toegevoegd, maar op diverse plaatsen ook formuleringen verbeterd of aangescherpt. Ook is soms de tekstvolgorde aangepast. De concept-syllabi havo en vwo hebben nu op veel plaatsen arcering gekregen. Lang niet alle wijzigingsvoorstellen zijn echter ingrijpend. In deze verantwoording legt de commissie uit welke aanpassingen zijn aangebracht en waarom die keuzes zijn gemaakt.

De verantwoording hoort bij **een digitale vragenlijst** die **tot 21 maart 2022** ingevuld kan worden. In deze veldraadpleging vragen wij u niet alleen te beoordelen wat u van deze wijzigingen vindt, maar ook op welke termijn u deze wijzigingen in uw lespraktijk denkt vorm te kunnen geven.

Domein A: vaardigheden

De huidige syllabi zijn niet eenduidig genoeg bij de derde geografisch werkwijze in subdomein 1c waar staat beschreven dat kandidaten verschijnselen en gebieden vanuit verschillen dimensies moeten kunnen beschrijven en analyseren. In de syllabi worden binnen de sociaal-culturele dimensie ook demografische indicatoren meegerekend. Dit leidde tot onduidelijkheid in het veld en bij de ontwikkeling en afname van de centrale examens. De syllabuscommissie kiest ervoor om de demografische indicatoren uit de sociaal-culturele dimensie te halen en als aparte dimensie te beschouwen. Dat betekent dat in de geactualiseerde syllabi bij de derde werkwijze van subdomein 1c voortaan vijf dimensies worden genoemd: natuur, economie, politiek, sociaal-cultureel en demografie.

Domein B: Wereld

De actualisering in domein Wereld is vooral van toepassing op de subdomeinen 4a2, 4a3 en 4b1. Bij havo is de regionale toepassing op India en Groot-Brittannië geschrappt (subdomein 4b2); dit voorbeeld blijft op zich relevant, maar leerlingen dienen de kennis en vaardigheden uit domein 4b te kunnen toepassen op gebieden in de hele wereld, zonder dat daarbij kennis overspecifieke regio's is vereist. Bij vwo zijn de subdomeinen onder 3a tevens in een nieuwe, meer logische volgorde geplaatst.

Het indelen van de wereld naar centrum-, semiperifere- en perifere gebieden is niet alleen van toepassing op het niveau van het wereldsysteem, maar ook op lagere schaalniveaus. Migratie is binnen dit domein van blijvend belang en krijgt zowel bij havo als bij vwo bredere inbedding.¹

Politieke globalisering blijft een vwo-onderwerp, met meer aandacht voor de specifieke actoren hierin. De geschiedenis van globalisering krijgt bij vwo een actueler vervolg, aangezien sinds 2010 de globaliseringsprocessen minder vanzelfsprekend en minder eenduidig verlopen.

Bij havo blijft de politieke dimensie beperkt tot enkele begrippen en enige aandacht voor de EU.

Bij havo en vwo wordt de rol van China binnen de globaliseringsprocessen specifiek benoemd.²

Domein C: Aarde

De actualisering in domein Aarde zijn vooral van toepassing op subdomein 5a1 voor vwo en subdomein 7a1 voor havo. Vooral bij het vwo hebben de nieuwste inzichten rondom de theorie van de platentektoniek een plek gekregen. Bij het vwo komen de processen *ridge push* en *slab pull* prominenter naar voren.³

De verouderde terminologie rondom gebergtevorming (breuk- en plooiingsgebergte) is vervangen door de terminologie die tegenwoordig binnen de aardwetenschappen gebruikt wordt. Begrippen als riftvalleien en riftschouders zijn hier voorbeelden van.

Om in de examensyllabi meer aandacht te geven aan de oriëntatie op studie en beroep is ervoor gekozen om, voor zowel vwo als havo, een aandachtspunt op te nemen over de tak van wetenschap die dit domein beslaat: de aardwetenschappen.

Domein D: ontwikkelingsland Brazilië en regio Zuid-Amerika

Domein D is in zowel havo en vwo op diverse punten geactualiseerd. Hoewel de regio's pas sinds 2019 (havo) en 2020 (vwo) zijn voorgeschreven, werden ze al in 2013 en 2014 uitgewerkt en is – naar het oordeel van de commissie – voor de komende jaren wijziging nodig. Bovendien hebben enkele wijzigingen in domein B en C wijzigingen in D tot gevolg.

De voorgestelde wijzigingen betreffen een inperking van doelen, geactualiseerde aandachtspunten en een herordening van begrippen.

¹ <https://geografie.nl/artikel/wen-er-maar-aan-migratie-en-ontwikkeling-een-ongemakkelijke-boodschap>
<https://geografie.nl/artikel/de-mobiliteitsarena>
<https://geografie.nl/artikel/regionale-ontwikkeling-in-sub-sahara-afrika>
<https://www.oneworld.nl/lezen/politiek/migratie/globalisering-geldt-vooral-voor-onszelf-niet-voor-de-ander/>
<https://www.clingendael.org/nl/publicatie/van-anti-migratiedeals-naar-beleid-om-te-blijven>

² <https://geografie.nl/artikel/de-nieuwe-zijderoutes-tussen-china-en-europa>

³ <https://geografie.nl/artikel/nieuw-concept-in-plaattektoniek>
<https://geografie.nl/artikel/platentektoniek-in-het-onderwijs>
<https://geografie.nl/artikel/de-schaal-van-richter>

Door politieke veranderingen in Brazilië en Zuid-Amerika was het nodig om een aantal aandachtspunten te herschrijven. Voorbeelden hiervan zijn de veranderingen in het sociaaleconomische beleid, de toename van de armoede en de toegenomen politieke polarisatie. Vanwege de afnemende rol van samenwerkingsverbanden in Zuid-Amerika kiest de commissie ervoor om die samenwerkingsverbanden niet meer te expliciteren.⁴

Het begrip krottenwijken is vervangen door zelfbouwwijken omdat dat beter de dynamiek van deze wijken weergeeft.⁵

De veranderingen in de landbouw en (daarmee samenhangende) ontbossing en aantasting van de leefomgeving van inheemse volken hebben een prominentere plaats gekregen.⁶

Domein E: Eigen leefomgeving

In de huidige syllabi zijn de subdomeinen over water vooral toegespitst op de Tweede Deltacommissie en Ruimte voor de Rivier. De subdomeinen gaan met name in op wateroverlast. Inmiddels kennen we het Deltaprogramma en zijn de effecten van klimaatverandering veel belangrijker geworden. Hierbij speelt niet alleen wateroverlast een rol, maar ook watertekorten. Voor de landelijke gebieden uit dit zich in verdroging en droogte. Dit speelt zowel voor lagere als hogere gebieden in Nederland.⁷

In de huidige syllabi zijn de subdomeinen over woonomgeving vooral gericht op stedelijke gebieden. Ruimtelijke, demografische en sociaaleconomische vraagstukken in stedelijke gebieden zijn echter sterk gerelateerd aan die in landelijke gebieden. In de gewijzigde syllabus wordt meer nadruk gelegd op de keuzes die gemaakt worden bij geografisch complexe vraagstukken in stedelijke en landelijke gebieden. Hierbij valt te denken aan de plaatsing van bijvoorbeeld windmolen- en zonnepaneelparken, distributiecentra en woningen. Het gaat daarbij om de belangen die spelen en de keuzes die worden gemaakt bij de inrichting van de openbare ruimte.

Een aantal nieuwe begrippen (milieu- en landschapsvervuiling, energietransitie, Omgevingswet en Nationale omgevingsvisie) bieden houvast om de nieuwe aandachtspunten handen en voeten te geven. In de vwo syllabus is de aandacht voor de Randstad ingeperkt.⁸

De syllabuscommissie aardrijkskunde havo/vwo, 2021-2022

Alieta Hansum, Griflandcollege, vanuit het KNAG

Jos Oostveen, RSG Slingerbos, vanuit de CvTE vaststellingscommissie

Judith Peeters, Melanchton Scholengemeenschap, vanuit het KNAG

Bart Pijpers (adviseur), toetsdeskundige Cito

Frederik Oorschot (adviseur en secretaris), curriculumexpert SLO

Joost Penninx (voorzitter), Radboud Docenten Academie

⁴ <https://geografie.nl/artikel/ruimtelijke-ongelijkheid-in-brazili%C3%AB>
<https://geografie.nl/artikel/evangelische-opmars-in-brazili%C3%AB>

⁵ Klaufus, C., & Van Lindert, P. (2016). Latijns-Amerika: een regio in beweging. VolendamLM Publishers.

⁶ <https://geografie.nl/artikel/de-inheemse-bevolking-als-grootste-slachtoffer-van-een-nieuwe-economie>

⁷ <https://geografie.nl/artikel/zoet-water-in-tijden-van-droogte>

<https://www.nederlanddroogteland.nl/>

<https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/nederland-waterland>

⁸ <https://geografie.nl/artikel/landschap-en-identiteit-in-transitie>

<https://geografie.nl/artikel/naar-een-klimaatbestendig-en-natuurinclusief-omgevingsbeleid>

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.Staatsexamensnt2.nl)